

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов**

КУРСОВА РОБОТА

з педагогіки на тему

**РОЛЬ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ПЕДАГОГА У СТАНОВЛЕННІ
УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ**

Студентки групи Сл(укр) 03-21
денної форми здобуття освіти
педагогічного факультету
романо-германської та української філології
спеціальності 014 Середня освіта,
спеціалізації 014.01Українська мова
і література, англійська мова,
зарубіжна література.

Пасічник Марії Олександрівни

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук,
доцент Волярська О. С.

Чотирибальна шкала: _____

Кількість балів: _____

Оцінка ЄКТС: _____

Члени комісії:

(прізвище та ініціали) (підпис)

(прізвище та ініціали) (підпис)

(прізвище та ініціали) (підпис)

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА.....	5
1.1. Педагогічна діяльність в закладах загальної середньої освіти... 5	
1.2. Зарубіжний досвід педагогічної діяльності..... 10	
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ.....	16
2.1. Формування та розвиток особистості сучасного педагога..... 16	
2.2. Рекомендації з формування особистісних якостей педагога... 21	
ВИСНОВКИ.....	26
РЕЗЮМЕ.....	28
ABSTRACT.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	30

ВСТУП

У сучасному світі педагогічні процеси знаходяться під впливом швидкого розвитку технологій, змін в суспільстві та розвитку психологічної науки. Особистісні якості педагога мають велике значення в формуванні позитивного ставлення учнів до навчання та досягнення успіху в житті.

Основні напрями ролі особистісних якостей педагогів в закладах загальної середньої освіти визначені в законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020), Концепції «Нова українська школа» (2016).

Питання вивчення ролі особистісних якостей педагога досліджували такі українські педагоги як С. С. Вітвицька, М. В. Левківський, Т. І. Люріна, О. В. Плахотнік, Л. О. Хомич та ін.

Актуальність дослідження цієї теми полягає в аналізі особистісних якостей педагога загальної середньої освіти, визначення якостей для покращення та подальшого розвитку педагога, покращення якості освіти, відношення у формуванні особистісних якостей педагога в сучасній українській літературі та допомоги учням досягати більш високих результатів.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати роль особистісних якостей педагога у становленні успішної особистості учня.

Об'єкт дослідження: професійна діяльність педагога.

Предмет дослідження: процес формування особистісних якостей педагогів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати проблеми удосконалення професійної діяльності педагога у зарубіжній та українській педагогічній теорії і практиці.
2. Охарактеризувати формування та розвиток особистості сучасного педагога.
3. Розробити рекомендації щодо формування особистісних якостей педагога.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз педагогічних джерел, інтернет-ресурсів, авторефератів дисертацій, вивчення та узагальнення удосконалення професійної діяльності педагога.

Структура роботи: курсова робота містить вступ, два розділа, загальні висновки, список використаної літератури, 27 сторінок тексту, 17 джерел.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

1.1. Педагогічна діяльність в закладах загальної середньої освіти

У підрозділі проаналізуємо ключові поняття педагогічної діяльності, а також здійснимо порівняльний аналіз зарубіжного та українського педагогічного досвіду в освіті.

Перш за все доцільно дати визначення поняттю педагог як одному із провідних у контексті нашого дослідження. Словник української мови дає визначення педагога як особи, «яка веде викладацьку й виховну роботу або розробляє проблеми педагогіки» [14].

Завдання педагога полягає в тому, щоб допомогти учням розвивати свої здібності та компетенції, допомогти їм засвоїти знання та навички, необхідні для подальшого життя і професійного розвитку. Педагоги працюють у школах, університетах, виховних закладах, тренінг-центрах та інших освітніх установах, де вони мають можливість допомагати своїм учням досягнути успіху та розвинутися як особистості.

Педагог має розуміти особливості кожного учня, враховувати їх потреби та інтереси, створювати сприятливу атмосферу для навчання та розвитку. Педагоги також взаємодіють з батьками учнів, співпрацюють з іншими педагогічними працівниками та залучаються до професійної спільноти для обміну досвідом та удосконалення своєї роботи. В сучасному світі педагогічна професія набуває все більшої важливості, оскільки знання та навички стають ключовими чинниками успіху в сучасному суспільстві.

Також варто визначити поняття «педагогічні працівники» та основні напрями їхньої. У ст. 22 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020) визначено, що педагогічні працівники «мають педагогічну освіту, вищу освіту та/або професійну кваліфікацію, вільно володіють державною мовою (для громадян України) або володіють державною мовою в обсязі, достатньому для

спілкування (для іноземців та осіб без громадянства), моральні якості та фізичний і психічний стан здоров'я яких дозволяють виконувати професійні обов'язки», а також вони «повинні дотримуватися принципів дитиноцентризму та педагогіки партнерства у відносинах з учнями та їхніми батьками» [7].

Не менш важливим поняттям, яке потрібно розібрати для подальшого аналізу є поняття педагогічної діяльності. Це доречно, бо поняття педагог та педагогічна діяльність тісно пов'язані між собою, далі проведемо паралелі і дізнаємося чому саме. Згідно Закону України «Про освіту» (2017) у ст. 1 дає змогу нам дізнатися, що це інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських або професійних компетентностей [6].

Педагогічна діяльність описує процес взаємодії педагога з учнями або студентами з метою досягнення певних навчальних цілей та формування компетенцій. Це може включати підготовку та проведення уроків, розробку навчальних планів, оцінювання та відстеження успішності студентів. Основні завдання педагога полягають у тому, щоб сприяти розвитку інтелектуальних, соціальних, емоційних та інших аспектів особистості учня або студента.

У процесі педагогічної діяльності педагог використовує різноманітні методи та підходи до навчання, включаючи інтерактивні методи, проекти, дискусії, демонстрації, практичні заняття та інші. Важливим елементом педагогічної діяльності є також розробка та оцінка навчальних програм та планів, що допомагають забезпечити системність та послідовність у навчальному процесі [1, 2].

Необхідною складовою педагогічної діяльності є оцінювання та відстеження успішності студентів. Педагог має розуміти, що кожен учень є індивідуальною особистістю зі своїми потребами, здібностями та особливостями, тому оцінка має бути об'єктивною та враховувати індивідуальні можливості та досягнення кожного студента. Оцінювання може мати свої

переваги та недоліки, тому педагог повинен обрати саме той, який найбільше відповідає завданням та меті. Завдяки ньому педагог може застосувати щось нове для поліпшення їх навчання.

Педагог, з іншого боку, є професійним фахівцем, який займається педагогічною діяльністю. Він має необхідні знання та навички для того, щоб ефективно взаємодіяти зі своїми учнями або студентами та досягати навчальних цілей. Також педагог володіє соціально-комунікативними навичками, які дозволяють йому якісно взаємодіяти з колегами та учнями. Але також варто зазначити, що це не лише професійна діяльність педагога безпосередньо, а і всіх осіб, що займаються вихованням, розвитком та навчанням інших людей. Ця педагогічна діяльність може здійснюватися не лише у формальній освіті так би мовити, але і у різних сферах життя.

Тобто, педагог і педагогічна діяльність є взаємопов'язаними, оскільки педагог – це фахівець, який має професійну освіту і певний досвід в галузі навчання, а педагогічна діяльність включає в себе всі дії, які пов'язані з організацією навчального процесу та виховання.

Узагальнюючи, можемо відзначити, що педагогічна діяльність передбачає планування, розробку та виконання різних уроків, занять, тренінгів, семінарів, лекцій та інших форм навчання в умовах закладів освіти. Учителі створюють різні навчально-методичні матеріали, які допомагають учням зрозуміти складні поняття та отримати необхідні знання та навички.

Окрім навчальної роботи, педагоги також відіграють важливу роль у вихованні учнів. Вони допомагають формувати моральні цінності та соціальні навички, розвивають учнівську активність та відповідальність, сприяють формуванню здорового способу життя.

Педагогічна діяльність також передбачає взаємодію з батьками учнів та іншими зацікавленими сторонами, такими як адміністрація школи, управління освіти тощо. Вчителі та інші педагоги часто проводять батьківські збори, зустрічі з батьками, відвідують домівки учнів, щоб дізнатися більше про їхні потреби та особистість. Зокрема, співпраця з батьками учнів є важливою складовою

педагогічної діяльності, оскільки вони є першими та головними вихователями дитини і мають значний вплив на її розвиток та навчання. Педагог повинен підтримувати відкриту та конструктивну взаємодію з батьками, обговорювати з ними питання, пов'язані з навчанням та розвитком дитини, давати поради та рекомендації щодо її виховання та підтримки в навчанні.

Також взаємодія з адміністрацією школи та управлінням освіти є важливою, оскільки вони забезпечують необхідні ресурси та умови для здійснення педагогічної діяльності. Педагог повинен забезпечувати ефективну співпрацю з цими сторонами, дотримуючись законодавства, встановлених норм та процедур.

Взагалі, взаємодія з різними зацікавленими сторонами допомагає педагогу забезпечити ефективну реалізацію освітнього процесу та забезпечити максимальну користь для учнів.

У педагогічній діяльності важливо мати розуміння психології та розвитку дітей та молоді, та знати різні методики та підходи до навчання та виховання. Педагоги також повинні мати глибокі знання у своїй предметній галузі, бути відкритими до нових ідей та інновацій, а також бути вмілими у спілкуванні з учнями різного віку та з різними потребами.

Педагогічна діяльність повинна бути орієнтована на індивідуальні потреби та особливості кожного учня, забезпечуючи можливість для кожного учня розвивати свій потенціал та досягати успіху. Для цього вчителі та інші педагоги повинні створювати безпечне та підтримуюче навчальне середовище, що сприяє розвитку довіри та співпраці між учителем та учнем.

Індивідуальний підхід до кожного учня є основою ефективної педагогічної діяльності. Кожен учень має свої унікальні потреби, інтереси, здібності та рівень знань, тому педагог повинен враховувати ці фактори при плануванні та реалізації навчального процесу.

Для досягнення успіху кожного учня важливо, щоб педагог знав і розумів його потреби та особливості. Це може бути досягнуто за допомогою спостережень, взаємодії та розмов з учнями та їх батьками, а також застосування

різноманітних методик та технологій, що дозволяють виявити індивідуальні особливості кожного учня.

Крім того, педагог повинен забезпечувати можливості для розвитку потенціалу кожного учня, допомагати йому виявити й розвинути свої здібності та інтереси. Це може бути досягнуто за допомогою різноманітних методів диференційованого підходу, індивідуальних завдань та проєктів, а також створення комфортного середовища для навчання та розвитку.

У процесі педагогічної діяльності педагоги також повинні вчитися самі, вдосконалювати свої знання та навички, відстежувати та застосовувати нові методики та технології в навчальному процесі. Отримані знання та досвід повинні застосовуватися для підвищення ефективності педагогічної діяльності та покращення результатів навчання та виховання учнів.

Оцінювання є важливою складовою педагогічної діяльності і допомагає визначити рівень досягнення навчальних цілей студентів та ефективність педагогічного процесу в цілому. Оцінювання може мати різні форми та методи, залежно від мети та завдань, що перед ним ставляться.

Оцінювання повинно бути об'єктивним, чесним та справедливим, з урахуванням індивідуальних особливостей учнів та їх потреб. Педагог повинен дотримуватися принципів чесності та відкритості при проведенні оцінювання та розкривати критерії оцінювання та принципи формування оцінок студентам. Для досягнення успіху у педагогічній діяльності важливо регулярно проводити оцінювання та аналізувати результати, щоб удосконалити свою роботу та забезпечувати максимальний рівень навчання.

Педагогічна діяльність з керівництва діяльністю учнівських колективів включає в себе різноманітні методи та прийоми, які спрямовані на формування соціально-психологічного клімату в колективі, забезпечення позитивної міжособистісної взаємодії між учнями, виховання колективізму та самоврядування.

Одним із основних завдань керівництва діяльністю учнівських колективів є створення умов для розвитку самоврядування в школі. Для досягнення цього

необхідно використовувати такі методи, як формування рад учнів, проведення виборів до шкільних органів самоврядування, організація роботи шкільних комітетів.

Крім того, важливо забезпечити позитивний психологічний клімат у колективі, створити умови для розвитку соціальних навичок та сприяти формуванню самоідентифікації учнів у процесі спільної діяльності.

У цілому, успішне керівництво діяльністю учнівських колективів передбачає використання комплексу методів та прийомів, які спрямовані на розвиток соціальних та творчих навичок, формування позитивного психологічного клімату та забезпечення позитивно.

Загальна середня освіта відіграє важливу роль у житті держави в цілому, оскільки забезпечує підготовку наступного покоління громадян. Педагоги, які займаються педагогічною діяльністю в середній школі, мають велику відповідальність за якісну підготовку та виховання учнів, розвиток їхніх здібностей та компетентностей для подальшого життєвого успіху.

1.2. Зарубіжний досвід педагогічної діяльності

Аналізуючи педагогічний досвід зарубіжної діяльності важливо розуміти, що зарубіжний педагогічний досвід є дуже різноманітним і відрізняється в залежності від країни та культурних традицій. Аналіз дослідження зарубіжних педагогів [15; 16; 17] показав, що значну увагу у своїх працях вони приділяють проблемі професійного розвитку майбутніх учителів.

Серед зарубіжних освітніх систем відповідно до проблеми наукового пошуку актуальним виявився досвід підготовки вчителів початкової школи в Канаді, оскільки «її вчені приділяють велику увагу питанню якості освіти та її відповідності сучасним запитам суспільства» [11, с. 136]. Дійсно, досвід підготовки вчителів початкової школи в Канаді може бути корисним для вдосконалення освітніх систем інших країн, включаючи Україну.

Л. Нос зазначає, що освітній факультет кожного канадського університету має відділення «Початкова освіта». Одна з особливостей канадської освіти

полягає в тому, що підготовка вчителів починається в університетах і технічних школах, де студенти отримують бакалаврат з освіти, що включає курси з педагогіки, психології, методики викладання різних предметів, а також стажування в школах. Підготовка спрямована на те, щоб після закінчення навчання молодий вчитель міг «викладати всі предмети згідно з навчальним планом та забезпечувати навчання всіх дітей на початковому рівні освіти» [11, с.140].

Після закінчення університету, вчителі початкової школи проходять ще один етап підготовки – практику в школі під керівництвом досвідченого вчителя. Це дозволяє майбутнім вчителям набувати практичних навичок викладання, працювати з різними віковими групами дітей та отримувати фідбек від кваліфікованого наставника.

Крім того, канадська система освіти орієнтована на індивідуальний підхід до кожного учня, що сприяє розвитку його потенціалу. Вчителі початкової школи у Канаді активно використовують інтерактивні методи навчання, зокрема роботу в групах, проекти, досліди та інші форми роботи, що сприяють розвитку креативності, логічного мислення та комунікативних навичок учнів.

Також важливою особливістю канадської системи освіти є високий стандарт кваліфікації вчителів, які проходять регулярні курси підвищення кваліфікації, щоб покращити свої навички та знання з різних областей, які пов'язані з освітою. Крім того, в Канаді існує система асоціацій вчителів, які забезпечують підтримку та підвищення професійного рівня вчителів. Це дозволяє створити сприятливу середовище для обміну досвідом, використання інноваційних методик та технологій навчання, а також підвищення престижу професії вчителя.

Зазначимо також, що канадська система освіти акцентує увагу на розвитку соціальних навичок та цінностей учнів, таких як толерантність, співпраця, рівноправність, екологічна свідомість тощо. Це сприяє формуванню гармонійної особистості, яка може ефективно функціонувати у сучасному світі.

Враховуючи вищезазначені особливості канадської системи освіти, її досвід можна використовувати при підготовці вчителів початкової школи в інших країнах, включаючи Україну. Зокрема, варто звернути увагу на важливість практичного навчання та стажування вчителів, розвиток інтерактивних методик навчання, підвищення кваліфікації та підтримку професійних асоціацій. Такі заходи можуть сприяти підвищенню якості освіти та підготовки кваліфікованих вчителів, які зможуть ефективно працювати з учнями та допомогти їм розвиватись і досягати успіхів.

Аналіз наукових праць, присвячених підготовці фахівців напряму «Педагогіка» Інституту педагогіки Вроцлавського університету показує, що процес підготовки майбутніх учителів початкової школи поділений на два освітні рівні – ліценціата і магістра. З третього семестру студенти обирають спеціальність із семи перерахованих, серед яких є початкова освіта [3].

Натомість, з методологією і методикою педагогічної діяльності та окремих навчальних предметів випускники ліценціату педагогічного напряму знайомляться вже на другому, магістерському рівні, зокрема опановують уміннями і навичками планування, організації та здійснення навчання і виховання молодших школярів, знаннями про засоби, прийоми, методи, форми і технології організації освітнього процесу та дозвілля, підтримки пізнавального інтересу і розумового розвитку учнів.

Проаналізуємо досвід Фінляндії. Розглядаючи цю країну можемо сказати, що вона має можливість міжнародного успіху саме за високим рівнем професійної підготовки педагогів, що також є не менш важливим при педагогічній діяльності педагога.

К. Котун визначає, що освітній процес підготовки учителів початкової школи у Фінляндії спрямований на розвиток професійних якостей і компетенцій майбутніх педагогів. Молоді фінські вчителі вбачають кар'єрне зростання в обраній професії і забезпечення високої результативності шкільної освіти у наявності якісних наукових знань, сформованості педагогічного мислення, розумінні особливостей навчального процесу, оволодінні практичними

уміннями та навичками організації та керівництва освітнім процесом на практиці, прагнення до постійного розвитку, здобутих в університеті [9].

У Фінляндії педагогічна освіта має високий статус і надається на високому рівні. Професійна підготовка вчителів включає майже п'ять років навчання, що дозволяє їм здобути глибокі знання у своїй області, а також здійснювати педагогічну практику в різних типах шкіл. Молоді фінські вчителі вбачають кар'єрне зростання в обраній професії і забезпечення високої результативності шкільної освіти у наявності якісних наукових знань, сформованості педагогічного мислення, розумінні особливостей навчального процесу, оволодінні практичними уміннями та навичками організації [12].

Важливим компонентом підготовки вчителів у Фінляндії, як дослідив науковець К. Котун, є практична підготовка, що відбувається в різних типах шкіл. Це дає вчителям можливість здобувати досвід і працювати з дітьми з різними потребами і здібностями [10].

У Фінляндії також відомий підхід до навчання, який зосереджений на розвитку критичного мислення, творчих навичок та самостійності учнів. Цей підхід сприяє формуванню глибокого розуміння тем та сприяє розвитку особистості кожного учня. Крім того, в Фінляндії педагогічна підготовка вчителів базується на наукових дослідженнях та інноваціях у сфері освіти. Наприклад, розроблено спеціальну програму, яка надає можливість вчителям практикувати інтерактивні методи навчання та застосовувати їх у своїх класах. Також вчительські кадри регулярно проходять курси підвищення кваліфікації, що дозволяє їм залишатися в курсі новітніх тенденцій у сфері освіти.

Ще одним важливим компонентом успіху фінської системи освіти є рівень оплати праці вчителів, який є одним з найвищих у світі. Це приваблює талановитих та мотивованих людей до професії вчителя, що сприяє підвищенню якості освіти в країні. У результаті такого підходу Фінляндія має одну з найвищих успішність учнів у світі та відома своїми інноваційними підходами до навчання та розвитку дітей. Тому Фінляндія є прикладом країни, де педагогічна підготовка вчителів відіграє важливу роль у досягненні успіху в сфері освіти.

У монографії «Неперервна педагогічна освіта вчителів загальноосвітніх шкіл: професійне становлення та розвиток (на матеріалах Великої Британії, Канади, США)» під редакцією Н. Мукан визначено, що освіта кінця ХХ – початку ХХІ століття характеризується численними змінами, процесом реформування та реструктуризації, які позначилися на системах освіти Великої Британії, Канади, США [13]. Це стосується підготовки майбутніх учителів. Студентам-майбутнім педагогам надається більше можливостей для отримання міжнародного досвіду, який може допомогти їм розширити професійні знання та навички. Це може включати можливості для навчання за кордоном, участь у міжнародних стажуваннях, програмах обміну студентами тощо.

Нині ведуться дослідження з проблем підвищення професіоналізму та адекватної підготовки вчителя впродовж усієї професійної діяльності. Однією з найважливіших тенденцій є перехід до більш інтерактивної та практичної освіти, яка дозволяє майбутнім педагогам активно брати участь у навчальному процесі. Це означає більше зосередження на розвитку критичного мислення, співпраці, комунікації та інших навичок, які допоможуть студентам успішно працювати в сучасному світі.

Усі вищезазначені тенденції спрямовані на те, щоб допомогти майбутнім педагогам отримати більш якісну освіту та підвищити їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

У зарубіжному досвіді педагогічної діяльності простежується тенденція до збільшення використання інформаційних і цифрових технологій у навчальному процесі закладів освіти. Учням надається більше можливостей використовувати комп'ютери, планшети та інші електронні пристрої для навчання та отримання доступу до різноманітних ресурсів, включаючи онлайн-курси та відеоуроки.

У деяких провідних зарубіжних країнах, наприклад Канаді, як зазначає Н. Черних, діти мають більше можливостей для самостійного навчання та розвитку. Це може бути робота зі спеціальними програмами, доступ до онлайн-ресурсів, віртуальні бібліотеки, а також можливості для самооцінки та самоконтролю [15].

Для досягнення цих цілей, освітній процес стає більш гнучким та індивідуалізованим, що дозволяє студентам вибирати курси та програми, що відповідають їхнім потребам та інтересам. Також, набуває популярності комбінований формат навчання, що поєднує в собі традиційні лекції з використанням електронних платформ та інтерактивних занять.

Зарубіжними науковцями доведено, що нині приділено до розвитку у педагогів таких особистісних якостей, як м'які навички: лідерство, креативність та ініціативність, які допомагають стати успішними в роботі та в особистому житті [16; 17].

Отже, загальна тенденція в освітньому процесі в США, Великій Британії та Канаді полягає в тому, щоб забезпечити студентам-майбутнім педагогам якісну освіту, яка відповідає сучасним вимогам та потребам ринку праці. Це досягається за допомогою інноваційних методів та форм навчання, використання технологій та сприяння розвитку м'яких навичок студентів.

У монографії «Забезпечення якості педагогічної освіти у зарубіжних країнах» науковцями доведено, що підготовка педагогів повинна включати три взаємопов'язані етапи: «базова підготовка вчителя (навчання або підготовка до прийому на роботу), введення у професію та безперервне підвищення кваліфікації чи підготовка без відриву від роботи» [5, с.102]

Теоретичний аналіз зарубіжного педагогічного досвіду засвідчив, що Україна та зарубіжні країни мають різний погляд на професійну діяльність педагогів, який ґрунтується на різних історичних та культурних традиціях. Однак, у всіх країнах відбувається постійна модернізація системи освіти з метою адаптації до сучасних вимог та змін в соціально-економічному середовищі.

Таким чином, зарубіжний досвід педагогічної діяльності може бути використаний для модернізації української системи освіти, але при цьому необхідно враховувати національні традиції та потреби країни. Зокрема, важливо розвивати індивідуалізований підхід до кожного педагога, забезпечувати доступ до новітніх знань та технологій, а також активно залучати педагогів до практичної діяльності з розвитку у них м'яких навичок.

У першому розділі розглянуто педагогічну діяльність в закладах загальної середньої освіти, проаналізовано педагогічний досвід професійної діяльності педагогів в окремих провідних країнах світу. У наступному розділі висвітлимо формування особистісних якостей педагога в сучасних умовах.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ

2.1. Формування та розвиток особистості сучасного педагога

У підрозділі представлено формування та розвиток особистості сучасного педагога.

Перш за все проаналізуємо визначення поняття «особистість», бо воно є важливим у подальшому аналізі. Український педагогічний словник дає визначення особистості, як «конкретної людини, яка є представником певного суспільства, певної соціальної групи, займається конкретним видом діяльності, усвідомлює своє ставлення до навколишнього світу і наділена певними індивідуально-психологічними відмінностями» [4, с. 243]. Тобто, з цього визначення можемо зрозуміти, що кожна людина є особистістю, яка займається тим, чим вона забажає, різниться від інших людей. У неї наявна самосвідомість, самооцінка та самоконтроль, має свої інтереси, переконання, думки, цінності та соціальні норми.

Взагалі, формування та розвиток особистості сучасного вчителя є багатоаспектним процесом, який при цьому містить в собі різні аспекти професійної підготовки, особистісного зростання та загалом професійного самовдосконалення. Сучасний педагог не лише має бути компетентним та обізнаним у тій галузі, яку він викладає та з якою він безпосередньо взаємодіє, але й мати певні соціальні, етичні та комунікативні навички, які є не менш важливими у нашому світі.

Якщо ми говоримо про професійне самовдосконалення, то воно є дуже важливим для кожного педагога тому, що воно дозволяє не тільки підтримувати свій рівень знань на тому рівні, на якому він вже є, але й розвиватися в професійному плані, вдосконалювати свої навички та вміння, підвищувати свою кваліфікацію та ефективність роботи.

Для того, щоб збільшувати ефективність роботи педагог має займатися плануванням. Це можна робити в нотатках чи у блокноті, щоб потім уникнути

зайвих витрат у часі, допоможе бути більш організованим. Перед роботою необхідно розібратися в матеріалі, який буде озвучуватися на уроці, зібрати необхідні матеріали та корисні ресурси. Якщо з'являються перешкоди їх потрібно намагатися уникати, щоб не відволікатися варто вимкнути сповіщення на телефоні та заблокувати доступ до соціальних мереж під час робочого дня. Варто, розподіляти завдання на більш та менш складні, щоб зосередитися на важливішому та виконати складнішу роботу, коли ваша енергія та концентрація буде найвищою за весь проміжок часу.

Відвідування тренінгів, семінарів, різних цікавих лекцій, конференцій дає змогу сучасному педагогу ознайомитися з новітніми тенденціями та інноваційними підходами у своїй сфері. Також на меті є дізнатися про нові технології та методики навчання, щоб потім застосувати їх на практиці. Не менш важливим є те, що на таких зустрічах педагог має змогу поспілкуватися зі своїми колегами, обмінятися з ними досвідом та можливо взяти для себе щось нове у подальшому викладанні.

Важливо знаходити нову тематичну літературу, бо завдяки їй є змога вдосконалити вже існуючі знання та отримати нові, оновити свої підходи до навчання дітей, відкрити для себе щось нове з сучасних технологій та педагогічних інструментів, яких у наш час більш ніж достатньо. Але потрібно зауважити, що при прочитанні літератури педагог має орієнтуватися у великих обсягах інформації, яка йому подобається, виокремити для себе найголовніше, а для більш ефективного запам'ятовування та застосування у практиці зафіксувати для себе цей матеріал у своєму зошиті чи блокноті.

Нині існує багато різноманітних наукових джерел звідки можна черпати цікаву та корисну для нас інформацію, яку варто застосовувати у процесі розвитку власних якостей. До прикладу, це можуть бути якісь вебінари, книги, журнали, наукові статті, які можна знайти з легкістю на просторах інтернету. Але слід не забувати, що потрібно використовувати лише авторитетну та достовірну інформацію, яка допомагає розвиватися педагогам, а не дезінформує

їх. Завдяки літературі педагог може також підтримувати високий рівень якості навчання, виховання дітей та удосконалювати свої навички.

Педагог, який постійно самовдосконалюється (розвиває як особистісні, такі професійні якості) має набагато більше можливостей для кращого та ефективного виконання поставленої роботи. Він може більш креативно залучати нові методики на практиці, тим самим зацікавлювати більшу кількість учнів та загалом збільшувати їх інтерес до предмету у подальшому. Завдяки цьому якість вивчення предмету буде зростати, з часом це проявиться у більш позитивних оцінках. Також можливий розвиток подій, коли учень почне для себе поглиблено вивчати предмет для того, щоб поліпшувати свої навички і бути кращим не тільки в класі, а й для себе.

Професійне самовдосконалення позитивно впливає на кращу адаптацію до змін у сучасному освітньому середовищі та підходу до потреб молоді. Також розвиваються м'які навички, як комунікабельність, співпраця, лідерство та толерантність, тому педагог може бути кращим наставником та прикладом для учнів. Без співпраці між педагогом та учнем не буде тісних зв'язків та педагог не зможе підібрати ключик, щоб дитина була зацікавлена у предметі. Коли учні відчувають, що їх зусилля не тільки підтримують, а й позитивно оцінюють, то з'являється більше мотивації щось робити та зростає зацікавленість у вивченні предмету.

Співпраця безпосередньо стимулює інтелектуальний та соціальний розвиток. Якщо педагог підтримує та допомагає своєму учню у навчанні, це підвищує його самооцінку, а таким чином зростає самовпевненість, що також важливо у подальшому житті. Завдяки прикладу учні можуть зрозуміти важливість постійного самовдосконалення у цьому житті і будуть прагнути лише до розвитку, а не стояти на місці та сумніватися вийде у тебе чи ні.

Також важливо зазначити і не упустити той момент, що співпраця між педагогом і учнем може бути дуже важливою для учня у тому випадку, коли учень з особливими потребами та потребує певних настанов, додаткової

підтримки. Педагог може допомогти учневі зрозуміти навчальний матеріал з яким виникають складнощі та виконати завдання до його індивідуальних потреб.

Не менш важливим є розвиток комунікативних навичок педагога. Ще багато років тому люди розуміли, що ефективне спілкування є важливим у будь-яких сферах нашого життя, а у педагогічному плані воно невід'ємно пов'язане з успішністю комунікації з учнями, колегами та батьками. Завдяки ефективному спілкуванню педагог створює сприятливу атмосферу в класі та тим самим підвищує якість навчального процесу. Важливою є практика спілкування, це може бути звичайна розмова з колегами, учнями чи батьками, певна взаємодія на вчительській раді та зборах, чим більше педагог спілкується, тим краще він може використовувати своє мовлення.

Мовлення у педагога має бути грамотним та чітким, адже, йде взаємодіє з учнями, які мають брати з нього приклад та вчитися цим навичкам. Учень, який бачить позитивний приклад має у своїх намірах лише вдосконалювати своє мовлення, щоб у подальшому бути схожим на педагога та загалом мати легкість у спілкуванні та підтриманні будь-якої термінової чи проблемної розмови. Задля правильності мовлення слід у будь-якій ситуації підбирати правильні слова, вивчати лексику та правильно вживати граматичні конструкції на практиці.

Якщо розглядати етичні навички, то вони є не менш важливими у наш час, оскільки саме вони допомагають педагогу розуміти правильну та неправильну поведінку, сприяють певному розвитку оцінювати етичні проблеми та, що є важливим, вирішувати їх у взаємодії з учнями, колегами.

Педагог має розуміти етичні принципи та цінності, які є важливими для суспільства, повинен мати розвинуту моральну свідомість та вміти оцінювати свої дії з точки зору етичних принципів. Ці навички можливо розвивати на різноманітних тренінгах, семінарах, а також в обговоренні якихось певних етичних питань з колегами по роботі. Також вони мають бути гнучкими, тобто, якщо у процесі взаємодії з батьками чи учнями виникають якісь проблеми, то вони потребують негайних рішень, а для цього треба мати навички аналізу, щоб вирішити їх.

Педагог має поводитися зі своїми учнями справедливо. Це означає те, що ставлення має бути до всіх однакове, незалежно від статі, раси, національності, віку релігії соціального статусу чи особистих вподобань. Якщо в класі буде панувати справедливість, то відповідно буде сприятлива атмосфера, учні будуть поважати педагога, поступово розвиватиметься почуття справедливості не тільки у стінах школи, а й за її межами.

Щоб мати змогу дотримуватися справедливості потрібно враховувати особливості кожного учня та всіх ставати на одному рівні. Крім того, педагог має проявляти толерантність до різних точок зору в класі, якщо виявляються розбіжності та уміти врегульовувати будь-які конфліктні ситуації, які можуть бути спричинені учнями на уроці.

У цілому, формування та розвиток особистості сучасного педагога є надзвичайно важливим завданням тому, що саме від його професійної компетентності та особистісних якостей залежить якість навчального процесу та виховання майбутнього покоління, яке потім буде творити нові можливості. Важливо відмітити, що цей процес є постійним та безперервним, адже, світ дуже швидко змінюється і ми маємо встигати за сучасними методиками та тенденціями, бо з ними цілком змінюються вимоги до педагога.

Отже, сучасний педагог має постійно вдосконалюватися, щоб з кожним днем ставати краще, надихати та мотивувати учнів на нові досягнення та на отримання високих результатів у навчанні. Педагог повинен бути наділений вмінням адаптуватися до різноманітних ситуаціях та певних потреб учнів, вмінні співпрацювати з батьками учнів, а також безпосередньо з колегами зі школи та дотримуватися принципів інклюзивної освіти.

У наступному підрозділі оприлюднимо рекомендацій щодо формування особистісних якостей педагога.

2.1. Рекомендації з формування особистісних якостей педагога

У педагогічній літературі зазначено, що сучасному педагогові важливо не тільки вчитися чомусь новому, а й розвивати особистісні якості, які в першу

чергу допоможуть стати ще кращим фахівцем не тільки у роботі, а і у комунікації з учнями.

Перше, що спадає на думку, це те, що педагог має вміти слухати, адже, це відіграє ключову роль у взаємодії між учнем та педагогом, оскільки це допомагає зрозуміти потреби учнів та як вони налаштовані на співпрацю. Бажано не відволікатися, коли хтось з учнів говорить, проявляти максимальну зацікавленість, бо завдяки відволіканню можна втрати важливу інформацію, яка буде сказана та у подальшому це негативно по впливає на ваші відносини.

Для того, щоб учень зрозумів, що його слухають застосовуйте різні невербальні сигнали, такі як жестикуляція, посмішка у певних моментах розповіді учня. Аби краще зрозуміти про що думає учень задавайте запитання, тим самим це дасть змогу зрозуміти, що вам не байдуже. Головне навчитися не перебивати тому, що це може призвести до того, що учень розгубиться, а потік його думок в подальшому перерветься і відповідь буде вже не такою чіткою та змістовною.

Не менш важливою якістю є те, що педагог повинен вчитися бути терплячим та щирим. Якщо до учнів ставляться з повагою, то з часом це переходить у стадію взаємності, вони почувають себе потрібними та значущими у взаємодії з класом. Завдяки цьому учень може мати підвищену мотивацію вчити щось нове з вашого предмету чи на практиці удосконалювати те, що у нього погано виходить. Слід пам'ятати, що терплячість у роботі педагога є однією з найважливіших якостей. Не потрібно зриватися із-за будь-якої дрібниці, це потім призведе до погіршення спілкування, втратиться комфортна атмосфера. Навпаки, коли бачите, що учень робить помилку спокійно виправіть його і допоможіть у вирішенні проблеми, якщо він чогось не розуміє, адже кожен розуміє, що робити помилки це нормально, завдяки ним ми вдосконалюємо свої навички та знання.

Необхідною якістю, яка допоможе педагогу у своїй роботі є емпатія, тобто коли людина може зрозуміти та щиро від всього серця поспівчувати іншим, так би мовити відчувати їх емоції та переживання на собі. Для удосконалення цієї

якості слід попрацювати над своїм емоційним станом та навичками, можливо відвідати тренінги та семінари, які присвячені безпосередньо цій темі. Тим самим, це може зблизити вас з учнем, але лише у тому випадку, коли ситуація не є критичною.

Наприклад, якщо у учня депресія чи постійна тривога, то тут завдяки емпатії не вирішиться проблема. Адже, педагог без належної освіти не може лікувати чи допомагати у досить складних проблемах, які в першу чергу пов'язані з емоційним станом. Тоді кращим рішенням буде допомогти знайти учню підтримку та належну допомогу у фахівців, які розуміються у своїй справі.

Також, важливо використовувати у своїй діяльності певні методики, які дозволяють розвитку емпатії учнів. Наприклад, можна провести групову роботу, у якій учні будуть мати спільні завдання і вході цієї роботи навчаться ділитися своїми думкам та ідеями, які у них є на той момент чи про що вони взагалі думають, вислуховувати один одного і що є дуже важливим у процесі взаємодії допомагати один одному.

Цікавим методом розвитку емпатії є різноманітні волонтерські заходи, які можуть допомогти учням зрозуміти та усвідомити проблеми і що не менш важливо потреби інших людей та сприятимуть їх розвитку соціальної чутливості. Не можна заперечувати, що цей процес є тривалим та потребує постійної уваги та підтримки з боку педагога, але ті старання і зусилля, які витрачатимуться на цей процес у майбутньому виправдають себе. Це проявиться у тому, що створиться толерантніша суспільна атмосфера та удосконалюватиметься розвиток індивідуальності та потенціал кожного учня.

Педагог повинен вміти працювати у команді та взаємодіяти з нею. Якщо ви маєте нагоду поспілкуватися з вашими колегами, то вмійте вислухати їх ідеї, поради чи думки. Хороша атмосфера у колективі це завжди гарний настрій та бажання йти на роботу, тому намагайтеся знаходити спільну мову та компроміси, якщо трапляються спірні питання чи не збігаються ваші думки.

Навчіться помічати та відзначати успіхи ваших колег та команди загалом, така підтримка сприяє поліпшенню емоційного стану здоров'я та заохочує далі

працювати в колективі. Це взагалі важливий елемент побудови позитивної робочої атмосфери в колективі. Щоб відзначити успіхи колег можна використати подяку чи комплімент. Наприклад, ви знаходитеся на зібранні, де вашу колегу відзначили за хорошу та якісну роботу у цьому місяці, не скупіться на комплімент, якщо хочете це зробити і висловіть свою думку наскільки ви раді, що ця людина не залишилася без уваги керівництва. Або якщо ви завершили якийсь важливий проєкт, то можете принести торт чи каву для ваших колег, щоб відсвяткувати цю подію та подякувати за співпрацю та допомогу.

Не залишайте поза увагою творчість та інноваційні технології, які розвиваються дуже швидко, адже завдяки їй ви можете створювати нові інноваційні та творчі матеріали, які допоможуть вашим учням. Відеоуроки, використання інтелект-карт, різних цікавих розробок та методів можуть посприяти збільшенню мотивації до навчання. Ці методи, якщо вони якісно зроблені, можуть зробити навчальний процес більш цікавим, ефективним та пізнавальним для учнів.

Завдяки відео можна більш доступно та зрозуміло пояснити матеріал, якщо заздалегідь воно було добре продуманим та реалізованим у життя. Також, якщо немає змоги наочно показати якісь практичні завдання, то у нагоді також можуть стати відео. Тому, якщо педагог використовує інноваційні технології та творчість у своїй роботі, то є більше шансів, що в учнів покращаться результати навчання.

Педагог має бути відповідальним, це ще є однією з якостей, які можуть покращити формування особистості. Якщо педагог може приймати відповідальність за свої слова, дії, вчинки та результати, то це також буде гарним прикладом для своїх учнів. З метою удосконалення цієї якості кожному педагогові потрібно розуміти, що педагог має приходити на допомогу учням, дотримуватися зазначених термінів у виконанні різних видів робіт і зобов'язань. Крім того, учні завжди беруть приклад з поведінки педагога і це відображається на якості навчально-виховного процесу та у повсякденному житті.

Важливо відстежувати педагогом прогрес у розвитку учнів. Завдяки цій можливості і власній спостережливості педагог зможе визначити міцні та слабкі якості учнів. Щоб мати змогу відстежувати прогрес учнів потрібно проводити оцінювання. Це може бути у вигляді тестувань, контрольних робіт або опитувань у вигляді бесіди, завдяки ним є змога побачити і проаналізувати загальну картину про знання учнів.

Не потрібно забувати і про постійне самовдосконалення. Педагог завжди повинен мати на меті самовдосконалюватися, дізнаватися щось нове, прагнути до покращення своїх знань, до практики своїх навичок на різних заходах, які створюються спеціально з такою метою. Тобто, педагог вдосконалює себе не тільки заради того, щоб учні брали з нього приклад, а й в першу чергу для себе, для свого загального розвитку. Чим більше педагог самовдосконалюється, тим самим у майбутньому буде мати більші можливості для професійного зростання.

Отже, можна зробити висновок, що професія вимагає від особистості вчителя певних якостей, які в свою чергу забезпечують результативну та ефективну роботу з учнями. педагог повинен прагнути розвивати в собі такі якості, як емпатія, терплячість, відповідальність, творчість, що дозволять досягати більш високих результатів у роботі з учнями. Також, він має постійно працювати над своїм професійним розвитком, удосконалювати свої знання та навички, відвідувати тренінги та семінари, що дозволяє бути успішним в професійній діяльності. При розвитку особистісних якостей педагога покращуються взаємини з учнями, стає кращою ефективність навчального процесу та в результаті маємо позитивні результати навчання.

У другому розділі розглянуто, як формується розвиток та особистість сучасного педагога, проаналізовано формування особистісних якостей педагога у закладах середньої освіти.

ВИСНОВКИ

У ході роботи над темою «Роль особистісних якостей педагога у становленні успішної особистості учня» нами було зроблено такі висновки.

Проведено теоретичний аналіз проблеми удосконалення професійної діяльності педагога. Встановлено, що особистісні якості педагога є ключовим фактором, який впливає на становлення успішної особистості учня. Успішна особистість учня визначається не тільки його здібностями і знаннями, але й особистісними якостями, такими як самоконтроль, самостійність, цілеспрямованість, впевненість в собі тощо. А педагог є тим, хто безпосередньо може допомогти учню розвивати ці якості.

Особистісні якості вчителів відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні успішної особистості студентів і потребують постійного вдосконалення. Щоб досягти найбільшого ефекту у педагогічній роботі, необхідно не тільки приділяти увагу знанням і вмінням, а й приділяти увагу вихованню особистих якостей, щоб учні були успішними і щасливими в житті.

Охарактеризовано формування та розвиток особистості сучасного педагога та його особистісні якості. Формування та розвиток особистості сучасного педагога напряму залежать від його професійного навчання, самовдосконалення, розвитку соціальної компетенції, гнучкості та адаптивності, етичності, культурної спрямованості, професійної спільноти та вміння вчитися і дізнаватися щось нове задля себе. Педагог з розвитком інноваційних технологій має удосконалювати себе, вливатися у новий потік інформації, методик та методів, які забезпечать йому в майбутньому якісне та легке навчання учнів.

Розроблено рекомендації щодо формування особистісних якостей педагога та надано способи вирішення проблеми, які можуть статися під час розвитку та удосконалення цих якостей. Розглянуто різні способи вирішення поставленої проблеми, виявленої під час дослідження формування особистісних якостей педагога та проаналізована коректність та успішність можливого впровадження цих рекомендацій.

Таким чином, у результаті дослідження цієї теми, нами було досягнуто поставленої мети. Тобто теоретично обґрунтовано роль особистісних якостей педагога у становленні успішної особистості учня в педагогічній теорії та практиці. Проте, ця тема має подальші перспективи дослідження, оскільки нами була висвітлена лише одна сторона ролі особистісних якостей педагога.

У подальшому дослідженні доцільно було б провести аналіз ролі особистісних якостей педагога у становленні успішної особистості учня в умовах дистанційного навчання.

РЕЗЮМЕ

В умовах сучасності, стрімкого розвитку суспільства та інформаційних технологій, що ставить абсолютно нові завдання перед освітою проблема ролі особистісних якостей педагога у становленні успішної особистості учня була, є і буде неабияк актуальною. Суспільна та педагогічна значущість проблеми зумовила вибір теми курсової роботи: «Роль особистісних якостей педагога у становленні успішної особистості учня».

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, резюме. Обсяг роботи складає 27 сторінок. У списку використаної літератури 17 джерел, зокрема 2 – англійською мовою.

У першому розділі було розглянуто теоретичні поняття професійної діяльності педагога, проаналізовано український та зарубіжний досвід педагогічної діяльності, здійснено аналіз педагогічної діяльності загалом, особливості та тенденції їх розвитку.

У другому розділі було проаналізовано формування та розвиток особистості сучасного педагога, проаналізовано особливості їх функціонування, надано рекомендації щодо формування особистісних якостей педагога.

Ключові слова: освіта, педагог, учень, педагогічна діяльність, особистісні якості, успішна особистість.

ABSTRACT

In the conditions of modernity, the rapid development of society and information technology, which poses completely new challenges to education, the problem of the role of the teacher's personal qualities in the formation of a successful student's personality has been, is and will be extremely relevant. The social and pedagogical significance of the problem led to the choice of the topic of the course work: "The Role of Teacher's Personal Qualities in the Formation of a Successful Student Personality".

The term paper consists of an introduction, two chapters, conclusions, and a summary. The volume of the work is 27 pages. The list of references includes 17 sources, including 2 in English.

The first part of the work contains theoretical concepts of professional activity of a teacher were considered, Ukrainian and foreign experience of pedagogical activity was analysed, and the analysis of pedagogical activity in general, features and trends of their development was carried out.

The second part of the work contains analyses the formation and development of a modern teacher's personality, analyses the peculiarities of their functioning, and provides recommendations for the formation of personal qualities of a teacher.

Key words: education, teacher, student, pedagogical activity, personal qualities, successful personality.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоус О. В. Розвиток ІК-компетентності вчителів початкової школи в країнах Європи. Інформаційні технології і засоби навчання. 2012. №3 (29). URL: <https://www.journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/51>
2. Гуревич Р. С. Компетентнісна освіта у вищій педагогічній школі : метод. посіб. Вінниця: Планер. 2010. 166 с.
3. Гаратик А. Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи: у 3-х т. Т. 1: Підготовка педагогічних кадрів у вищій школі : виклики, проблеми, динаміка змін : зб. наук. праць. Львів ЛНУ імені Івана Франка. 2013. С. 178-187.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
5. Забезпечення якості педагогічної освіти у зарубіжних країнах: монографія / Авшенюк Н. М., Дяченко Л. М, Огієнко О. І., Пазюра Н. В., Постригач Н. О. Київ: ШООД НАПН України. 2022. 373 с.
6. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984>
8. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>.
9. Котун К. В. Використання педагогічного портфоліо у процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів у Фінляндії. Порівняльна професійна педагогіка. 2013. Вип. 1. С. 246-255.
10. Котун К. В. Педагогічна освіта Фінляндії у контексті європейського виміру: метод. рек. Київ: Вид. Ін-ту обдарованої дитини, 2014. 60 с.

11. Нос Л. С. Дидактичні особливості підготовки вчителів початкової школи в Канаді. Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. 2010. № 1 (66). С. 134-143.
12. Носовець Н. М. Професійна підготовка майбутніх учителів у країнах західної Європ. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів. 2015. № 130. С. 68-72 URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/2338>
13. Мукан Н. В. Неперервна педагогічна освіта вчителів загальноосвітніх шкіл: професійне становлення та розвиток (на матеріалах Великої Британії, Канади, США). Монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. 284 с.
14. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980) в 11 томах. Том 6, 1975. С. 108. URL: <http://sum.in.ua/s/pedagogh>
15. Черних Н. Підготовка майбутнього педагога до професійної діяльності у закладах вищої освіти України та за кордоном. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/104-neperervna-pedahohichna-osvita-v-ukrayini-stan-problemy-perspektyvy/712-pidgotovka-majbutnogo-pedagoga-do-profesij>
16. Hjelle L., Ziegler D. Personality Theories. Basic Assumptions, Research, and Appli-cations. 3 ed. New York, 1991.
17. Ventimiglia J., DiRenzo G. Socio-logical conceptions of personality. Social Behavior and Personality. 1982. № 10.